

LES COLÒNIES TÈXTILS EN FEMENÍ

SALVADOR REDÓ

Maria Carme Obradors passeja del braç d'Assumpta Montellà pels jardins de Cal Pons

«Poques dones malparlen de les colònies»

► Assumpta Montellà presenta avui al Berguedà «El silenci dels telers», un llibre de recerca oral en què recull 21 mirades femenines a un model fabril extingit. ► Regió7 ha acompanyat la historiadora a Cal Pons en la visita a dues de les testimonis

EL REPORTATGE

Pepa Mañé
CAL PONS

Això és fer recerca de memòria oral», ens diu la historiadora Assumpta Montellà (Mataró, 1958), autora de *La Maternitat d'Elna* (Ara Llibres, 2005), mentre ens acompanya, al fotògraf i a mi, en el peri-

ple per Puig-reig per anar a buscar a casa seva dues de les dones que li han ofert el testimoni per al seu nou projecte de recerca històrica en clau femenina. És la primera vegada que Montellà ha deixat el món de l'exili i les fronteres per endinsar-se en un altre món: el món tancat de les colònies tèxtils, ara ja extingit però que va tenir moments de gran esplendor i que va ser cabdal per al desenvolupament industrial de Catalunya.

LA PRESENTACIÓ

A Cal Pons, al matí dins de la trobada de dones; i a Viladomiu Nou, a la tarda

► *El silenci dels telers* tindrà avui dues presentacions. A les 10.30 h, Assumpta Montellà serà a Cal Pons, en el marc de la 5a trobada comarcal de dones. Es farà una passejada teatralitzada pels jardins. A les 18 h, a Viladomiu Nou, l'acte inclourà una visita a la Torre de l'Amo.

Assumpta Montellà ens presenta primer Dolors Riera, que viu al carrer de les Abelles: «és qui ens ajudarà a tibar la sagristana», ens diu. La historiadora regala a Riera un exemplar d'*El silenci dels telers* (Ara Llibres, 2012), en el qual ha recollit 21 mirades femenines al món masculinitzat de les colònies. Li dedica al menjador de casa seva i hi escriu: «A la Dolors, dona de colònia, gràcies per haver-me fet confiança». I marxem a buscar Maria Carme Obradors, la sa-

gristana, que viu a la cantonada. Ella no ens espera i per això no es cansa d'exclamar: «oh! quina alegria». L'apressem perquè es tregui la bata i s'abrigui: volem fer-li les fotos en el seu entorn, la colònia Pons, i especialment, l'església. Però no ens deixa sortir si abans no complim el ritual de bona amfitriona. Així, mengem galetes i bevem un suc.

Comptat i debatut ha passat una horeta fins que no hem arribat als jardins de Cal Pons i comencem a fer les

SALVADOR REDÓ

Riera a l'alzina, on tots els treballadors s'han fet fotos

Dolors Riera
78 anys
Treballadora
de la secció de
preparació

«Les noies internes del 'Menager' eren espavilades: ens prenien tots els nois»

PEPA MAÑÉ | CAL PONS

■ Dolors Riera Reguant va néixer a la colònia Soldevila de Balsareny fa 78 anys. I, de petita, es va traslladar a Cal Pons. Com que el seu pare era majordom, vivien en un pis millor que els dels obrers, al costat de la fàbrica. El 1957, quan es va casar, va anar a un pis a Puig-reig, al carrer de les Abelles, fora de l'àmbit de la colònia, però que hi és a tocar, i que també havia construït l'amo de Cal Pons. «El vam comprar quan la fàbrica se'n va anar en orris. A baix hi viu el fill petit, i també tenim lloc per quan vénen la resta». Té quatre fills i tres nés.

Va conèixer Assumpta Montellà a través del seu fill Francesc Puig, que treballa a la

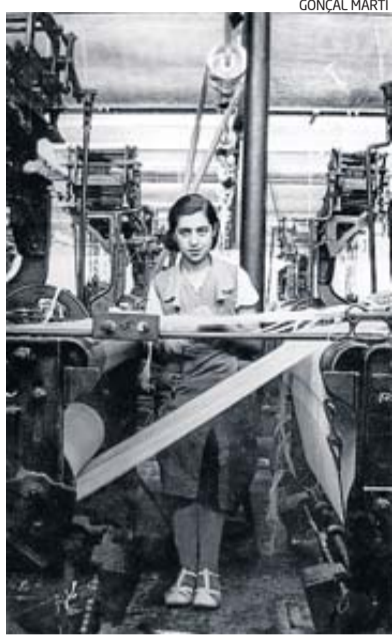
biblioteca de Puig-reig, «que sempre s'invocla en tot i que, de pas, m'hi embolica a mi». Quan li van explicar que feia un llibre sobre les dones de colònia, va pensar: «serà autèntic, serà veritat». No és va pensar que en seria protagonista, però es va trobar explicant la seva visió mentre acompanyava la historiadora a parlar amb la sagristana, Maria Carme Obradors. Per a Riera, «és important que quedi la vida de la colònia, de tots els temps i pensars. Hi va haver qui se'n va beneficiar i qui no».

«Olor de colònia»

Aquesta treballadora del tèxtil diu que avisa a les seves amigues que «el llibre de l'Assumpta no és com *Olor de colònia*». Per què? «Com a no-

vel·la, *Olor de colònia* estava molt bé, però no es pot comparar amb el llibre de l'Assumpta, que són vivències. L'autora de la novel·la [Sílvia Alcántara] no estava a gust a la colònia, i barrejava els temps: no és el mateix les colònies als anys 40 que a finals dels 50. Cap dels meus fills va treballar a la fàbrica, tots van estudiar a Barcelona, i tot sortia de ser treballadors». Va conèixer el seu home a la feina? «Ja ens coneixíem d'abans, també era de Cal Pons. Aquí es ballaven moltes sardanes... I hi ha una cosa que l'Assumpta no ha posat al llibre: les noies internes del *Menager* [*Escuela del Hogar*] eren espavilades: ens prenien tots els nois». La *canastilla* que Riera va fer al *Menager* es pot veure en una vitrina a Cal Pons.

fotos del reportatge. «Això és fer recerca de memòria oral», repeteix un cop més Assumpta Montellà, que ha hagut de perseguir les seves testimonis a les residències, però també a les perruqueries. I també, en el transcurs de la recerca, ha vist com morien dues de les dones que li havien ofert les seves memòries, la Teresa i la Maria. Aquesta vegada, Montellà ho diu mentre porta del braçet la sagristana i intenta mantenir-hi una conversa, cosa que costa tenint en compte que és ben sorda. Maria Carme Obradors no es cansa de disculpar-se perquè fa pocs dies li va penjar el telèfon. Montellà trucava per dir-li que ja s'havia publicat *El silenci dels telers*, i es va pensar que li volien vendre qualsevol cosa. La sagristana se'n fa creus perquè participar en el llibre «és el regal més bo que m'han fet». Per això, carreteja l'exemplar que li ha portat la historiadora: vol que surti a totes les fotos.

GONCAL MARTÍ

Producció fabril i vida al costat dels rius

De trenes i de dits petits

Obradors no és sorda per casualitat. Moltes antigues treballadores de les colònies tenen problemes d'oïda. El soroll dels telers eixordava en jornades inacabables que marcava la sirena i que, sovint, anaven més enllà del que regulava la llei. Per això, les dones es van inventar un llenguatge: parlaven en signes i amb moviments dels llavis, i així s'ho explicaven tot, fins i tot l'argument de la pel·lícula del diumenge. Però, això sí, no parava cap teler.

El seu llenguatge és un dels secrets que les dones de les colònies han revelat a Assumpta Montellà. La historiadora, que ha escrit *El silenci dels telers* per encàrrec del Consorci del Parc Fluvial del Llobregat, ha concebut el treball com a homenatge a les dones del tèxtil: «elles van sustentar el pes de la producció en la nostra Revolució Industrial i mai no s'ha explicat prou bé el seu protagonisme. Han quedat imperceptibles en la història, malgrat que eren el 80% de la mà d'obra».

La recerca de Montellà es basa en la recuperació de la memòria oral des d'una perspectiva femenina. Identifica les testimonis amb el nom de pila (alguns són un pseudònim, «perquè expliquen un relat punyent d'abusos»), l'any de naixement i la colònia on treballaven i vivien. Per exemple, la

Montellà va buscar un ventall d'opinions diferents i s'esperava trobar «dones més bel·licoses en contra d'un món molt tancat»

Moltes de les antigues treballadores de les colònies tenen problemes d'oïda: el soroll dels telers les eixordava

Teresa (1918), de Viladomiu Vell, és «la meva Elionor», de la del poema de Miquel Martí i Pol, que li explica: «jo era una nena i a la secció que estava sempre em feien escombrar aquella borra que se't posava al nas. Sí que duia trenes, i me les agafava amb un ganxet perquè allà a la fàbrica no et deixaven voleiar les trenes». La Ramona (1922), de l'Ametlla de Casserres, també recorda que «els encarregats sempre ens deien: ni mocadors, ni trenes ni anells». Però d'accidents laborals n'hi havien. La Pilar (1917), de Cal Rosal, posa la seva mà per testimoni: a la mà esquerra li falta el dit petit. I no és pas l'única que li falta alguna falange.

Les colònies eren un món desconegut per Assumpta Montellà, i la van «seduir, captivar i enamorar». Per això, en la seva recerca, va intentar «buscar un ventall d'opinions diferents, perquè la vida és la suma de moltes històries, i cadascú és el que és en funció de les circumstàncies que li han tocat viure». Així, hi ha testimonis

«agraïdes de la seva vida a la colònia, perquè venien d'un entorn rural difícil i van ser la seva sortida», però també n'hi ha «de més joves que els va agafar en una etapa de rebel·lia i aquella vida tancada, en què l'amo ho era tot, els ofegava». S'ha trobat encara molt de silenci a les colònies? «Esperava trobar-me dones més bel·licoses en contra de les colònies, i m'ha sorprès que poques en parlen malament. Això és perquè és una educació que ha deixat empremta, i que ara veiem que no s'aguanta per enlloc».

«No em cansaré de repetir-ho, no hi ha dues colònies iguals», afirma la historiadora berguedana Rosa Serra sobre un món que coneix molt bé. Aquest model de producció fabril, ja extingit, va començar en una segona fase de la industrialització catalana. A partir del 1858 la manca de carbó autòcton a prop de les fàbriques va comportar l'interès empresarial per l'energia hidràulica. D'aquesta manera, la indústria va desplaçar-se cap a les conques del Llobregat, el Ter i els seus corresponents afluents i així van néixer les colònies tèxtils. Aquestes fàbriques solien estar allunyades dels nuclis urbans i requeries l'edificació d'habitatges. Més tard s'hi van sumar l'església, l'escola i una petita botiga. Així, els treballadors i les seves famílies ho trobaven tot a la mateixa colònia. Era un poble en miniatura, en què l'amo no tan sols controlava la producció dels obrers, sinó també les seves vides. I per això no n'hi ha dues d'iguals, cadascuna era a mida de l'amo.

SALVADOR REDÓ

Maria Carme Obradors
82 anys Sagristana

Obradors, a 'la catedral de l'Alt Llobregat'

«L'església i l'amo eren els puntals de la colònia»

PEPA MAÑÉ | CAL PONS

«Jo anava a missa cada dia, perquè l'església és la meua vida, ho he fet sempre, i sóc feliç així. Preparant les coses per quan vingui el mossèn que ho trobi tot a punt i també per Déu nostre Senyor, que em guarda la mama i el papa per quan jo hi vagi». Així explica a Assumpta Montellà la seva vivència Maria Carme Obradors Viñas, de 82 anys, que ha viscut tota la vida a la Cal Pons. Va començar a treballar a la fàbrica als 14 anys i va estar 40 anys entre els telers. I va fer de sagristana quan van marxar les monges: «la cosa va quedar desamparada i llavors va venir mossèn Farràs, i jo sabia quan tocava casulla vermella o verda. Em va demanar si el podia ajudar. A més, jo no tenia obligacions perquè era soltera, cuidava els pares, però no tenia més obligacions. El capellà tenia un paper molt important, i la feina de la sagristana era ajudar-

lo. L'església era un dels puntals de la colònia, i l'amo, l'altre».

Obradors ja no és la sagristana de l'església de Sant Josep de Cal Pons, «ara se'n cuida una altra», però quan entra amb nosaltres a la nau central i mira cap a l'altar no es pot estar d'exclamar que «oh! mira aquestes bombetes fosques... Hauré de dir que les canviïn. I els rams de flors... Són de la festa del Roser! Encara aguanten prou bé». L'església de Cal Pons és d'estil gòtic i, per la seva monumentalitat, va ser batejada com *la catedral de l'Alt Llobregat*. També s'hi va construir una cripta, on hi ha enterrats Lluís G. Pons i la seva esposa, Anna Roca. «L'església és tan gran que no es pot escalfar. Hi va haver un mossèn que va voler fer missa a la cripta, però a la gent no li va agradar». Ara encara s'hi fa missa? «El primer diumenge de cada mes, a la sagristia». I la sagristana hi assisteix puntualment.

kursaal

ORGANITZA

AMB EL SUPORT DE

PATROCINA

COL·LABORA

Marina Rossell
Canta Moustaki

diumenge, 21 d'octubre - 18:00 h - Sala Gran

entrades kursaal.cat 938723636